

Κατά μήκος της Ιεράς οδού

Από το λεκανοπέδιο των Αθηνών στην
ΕΛΕΥΣΙΝΑ και στο μεγάλο Ιερό της

Αττικές περιηγήσεις με το Πανόραμα

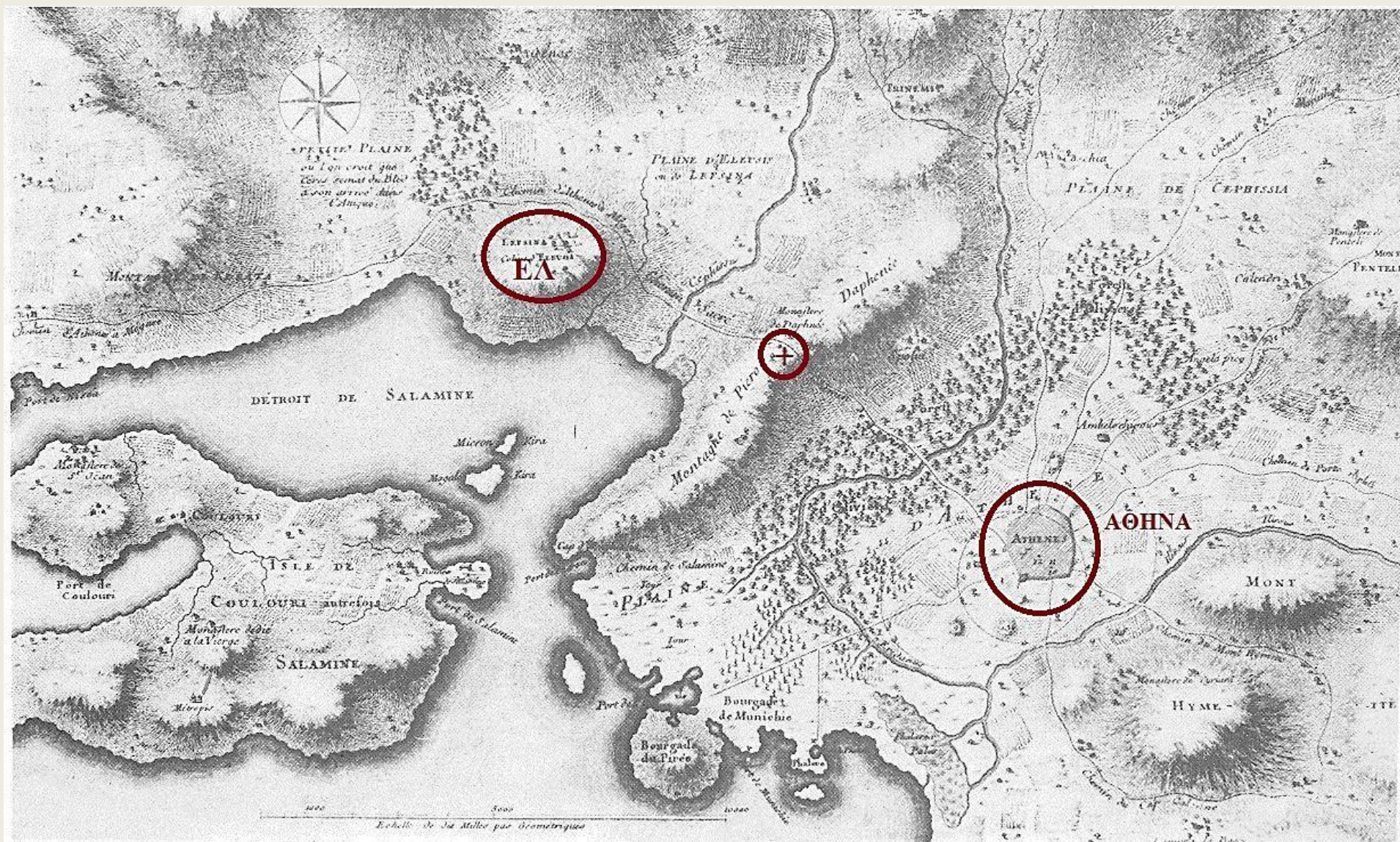
Η ΟΔΟΣ

ΤΕΣ ΟΔΟΥ

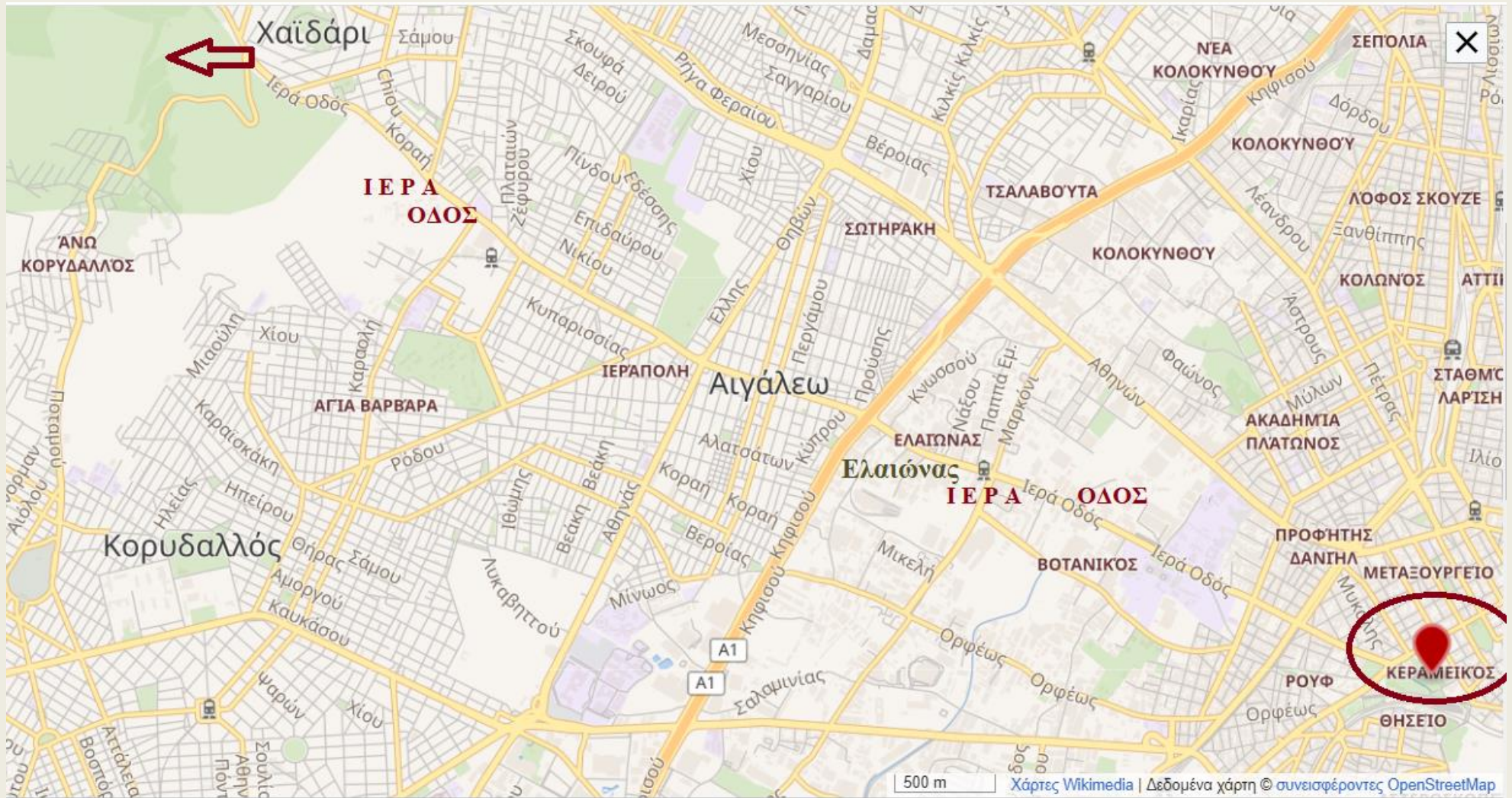
ΤΕΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

Στήλη που βρέθηκε στον
Κεραμεικό, στην είσοδο της
πόλεως των Αθηνών (Δίτυλον)

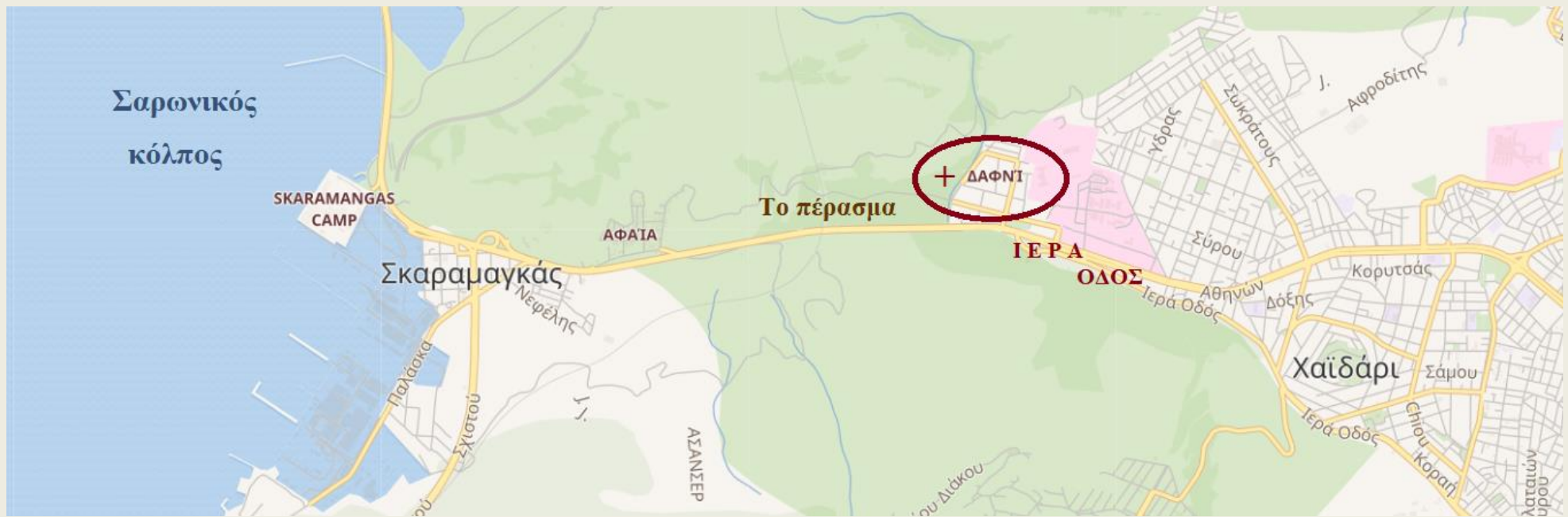
Η Ιερά Οδός ξεκινούσε από το Δίτυλο (τη μεγάλη πύλη της πόλεως των Αθηνών στη δυτική πλευρά του αθηναϊκού τείχους, η οποία ήταν γνωστή και ως Θριάσια ή Κεραμεικού Πύλαι) και κατέληγε στο Ιερό της αρχαίας Ελευσίνας. Το μήκος της ήταν 22 χιλιόμετρα. **Φτάνοντας**, βλέπει κανείς σήμερα τη μεγάλη ρωμαϊκή πλατεία με τον ναό του Πατρώου Ποσειδώνα και της Προπυλαίας Δήμητρας, τα Μεγάλα και Μικρά Προπύλαια, ενώ η Ιερά Οδός συνεχίζει περνώντας από το Πλουτώνειο και καταλήγει στο Τελεστήριο, όπου γινόταν η μύηση των πιστών. Στο ύψωμα πάνω από τον αρχαιολογικό χώρο βρίσκεται το πρόσφατα ανακαινισμένο Μουσείο.

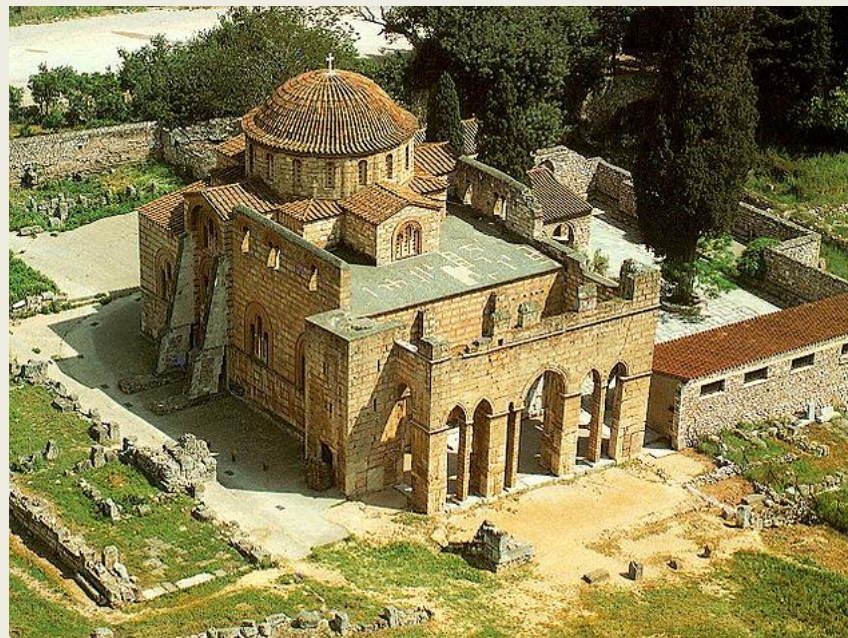
65. Χάρτης του λεκανοπέδιου της Ἀθήνας, της Ἐλευσινιακῆς πεδιάδας καί τῆς Σαλαμίνας (Κούλουρη).

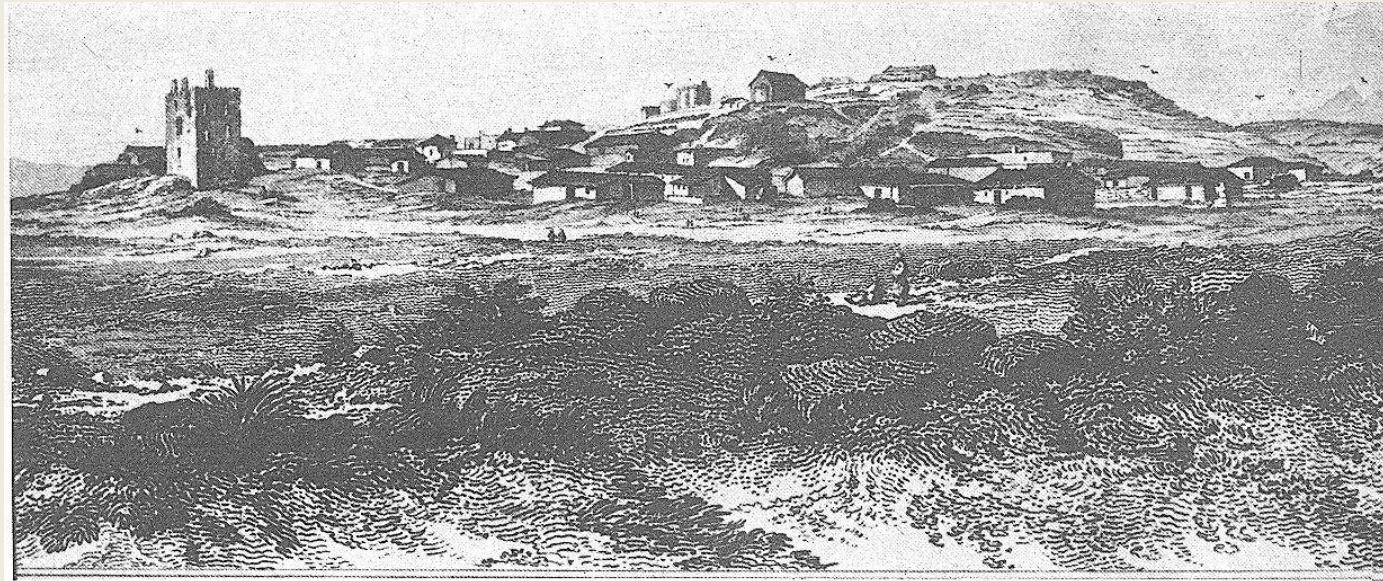
Από το λεκανοπέδιο των Αθηνών και τον ελαιώνα στα Στενά του Αιγάλεω και στο Θριάσιο Πεδίο (την πεδιάδα της Ελευσίανς)
Χάρτης 1. Ακολουθώντας την Ιερά Οδό από τον Κεραμεικό και το Δίπυλο προς τα δυτικά.
Η σύγχρονη χάραξη ακολουθεί την αρχαία.

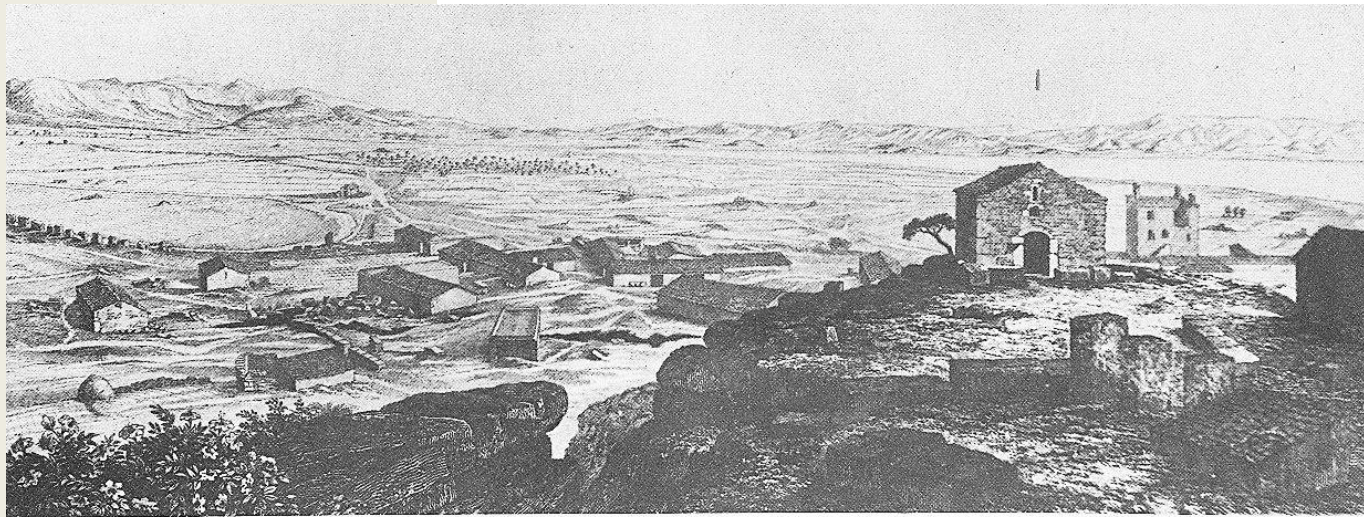
Το καθολικό της Μονής στο Δαφνί (τέλη 11 ου αιώνα): σύνθετος οκταγωνικός σταυροειδής ναός, με πρόσθετο ανοιχτό «εξωνάρθηκα». Κάποτε ήταν εδώ ένα Ιερό του Απόλλωνα και της Δάφνης (;).

«Κυρά Χρυσοδαφνιώτισσα, μεγάλην είναι σου η χάρη» λέει ένα αθηναϊκό τραγούδι, που μας το θύμισε ύστερα από άμπολλα χρόνια η Δόμνα Σαμίου – θυμίζοντας μας και το σέβας που είχαν οι Αθηναίοι για αυτό το πανάρχαιο μνημείο στην δυτική, και κύρια, είσοδο του λεκανοπεδίου των Αθηνών.

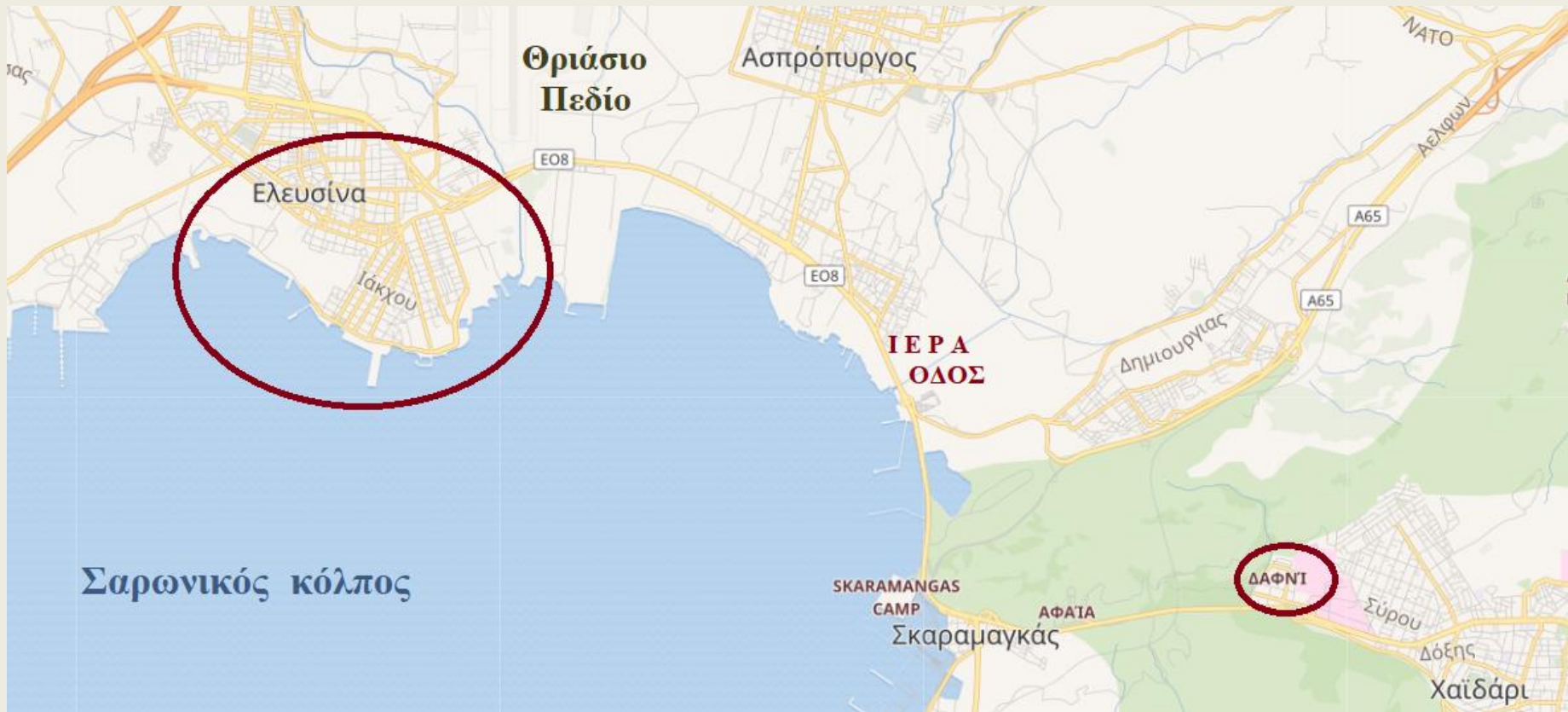
67. Ἐλευσίνα: ἀποψη τοῦ χωριοῦ στά πόδια τοῦ χαμηλοῦ λόφου, ὅπου βρισκόταν ἡ ἀρχαία Ἀκρόπολις καί τό μεγάλο ἐλευσινιακό ἱερό.

68. Ἐλευσίνα: τά τελευταία σπιτία τοῦ χωριοῦ χτισμένα πάνω στά εἰρήπια τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ τῆς Δήμητρας, καί πίσω ὁ ἐλευσινιακός κάμπος - τό Θριάσιο πεδίο - κι ὁ ἐλαιώνας.

Δύο χαρακτηριστικά του 18ου αι. που δείχνουν τη Λεψίνα, χτισμένη ανάμεσα στα ερείπια του Ιερού. Πίσω: το Θριάσιο πεδίο και ο ελαιώνας

(ΠΗΓΗ: Κορομηλάς, *Αθηναϊκή Περιπέτεια* τ. Β' 1981)

*Εκεί που φύτρωνε φλησκούνι κι άγρια μέντα
κι έβγαζε η γη το πρώτο της κυκλάμινο
τόρα χωριάτες παζαρεύουν τα τιμήντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο.*

*Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες
ευλαβικά πριν μπουν στο τελεστήριο
τόρα πετάνε τ' αποτίγαρα οι τουρίστες
και το καινούργιο παν να δουν διυλιστήριο.*

*Εκεί που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα βελάσματα
τόρα καμιόνια κουβαλάν στα ναυπηγεία
άδεια κορμιά σιδερικά παιδιά κι ελάσματα.*

*Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.*

Νίκος Γκάτσος, *Ο εφιάλτης της Περσεφόνης*

Το ψηφισματικό ανάγλυφο για τη γεφύρωση των Ρειτών (ύψος 0,9 μ. και πλάτος 0,57 μ.), 422/421 π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας

Για τον δρόμο προς την Ελευσίνα, μία δημοσίευση που είχαμε κάνει στο Face Book Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα (την 1η Αυγούστου του 2018, μετά από κάποιες πλημύρες που είχαν γίνει στην περιοχή – σχεδόν πάντα οι δημοσιεύσεις μας σχετίζονται με την επικαιρότητα).

Βουτιά στην αρχαιότητα για να δούμε εκείνο το ψήφισμα της Βουλής και του Δήμου των Αθηναίων, με το οποίο αποφασίζουν το 422/21 π.Χ. την κατασκευή γέφυρας σε έναν από τους δύο χειμάρρους στην περιοχή της Ελευσίνας. Αυτοί οι δυο χειμάρροι ονομάζονταν Ρειτοί και η γέφυρα έπρεπε να γίνει σε αυτόν που έρρεε ανατολικότερα της Ελευσίνας και σχημάτιζε τη σημερινή λίμνη (ή λιμνοθάλασσα) Κουμουνδούρου στα σύνορα του σύγχρονου Δήμου Χαϊδαρίου με τον Δήμο Ασπροπύργου. Το ψήφισμα, γραμμένο σε στήλη λευκού μαρμάρου, όπου απεικονίζονται η θεά Δήμητρα και η Κόρη, ο ιερέας Εύμολπος και η θεά Αθηνά (φωτ), είναι πολύ γνωστό στους επαίοντες. Αναφέρεται συχνά στις επιστημονικές δημοσιεύσεις κι έχει δημοσιευτεί και στον πολύ αξιόλογο Ιστότοπο του Δήμου Χαϊδαρίου, καθώς και στον Ιστότοπο του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας στο τμήμα «Αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία: Όψεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου των αρχαίων Ελλήνων» με επιμέλεια και μετάφραση του επιγραφολόγου Άγγελου Π. Ματθαίου, από όπου αντλούμε και τις περισσότερες πληροφορίες.

Ιδού το κείμενο στα νεοελληνικά: «Ο Πρέπις Ευφήρου εγραμμάτευε· απόφαση της βουλής και του δήμου· η Αιγής φυλή επρυτάνευε, ο Πρέπις εγραμμάτευε, ο Πατροκλής επεστάτει· πρόταση του Θεαίου· να κτισθεί γέφυρα στον Ρειτό, εκείνον που έρχεται από την πόλη χρησιμοποιώντας λίθους από την Ελευσίνα, που αφαιρέθηκαν από τον αρχαίο ναό της Δήμητρος και της Κόρης και δεν χρησιμοποιήθηκαν για την οικοδόμηση του τείχους της Ελευσίνας· η γέφυρα θα κατασκευασθεί, για να μεταφέρουν ασφαλέστατα οι ιέρειες των δύο θεών τα ιερά· το πλάτος της να το κάνουν πέντε πόδες (περίπου 1,50 μ.), ώστε να μην είναι δυνατόν να περνούν άμαξες από αυτήν, αλλά οι διαβάτες να μπορούν να βαδίζουν απρόσκοπτα, για να συμμετέχουν στις ιεροπραξίες· η κάλυψη των εκροών του Ρειτού να γίνει συμφώνως προς τη συγγραφή υποχρεώσεων, την οποία θα συντάξει ο αρχιτέκτων του έργου Δημομέλης· εάν δεν υπάρχουν [- -]». Το κάτω μέρος της στήλης, που φυλάσσεται στο Μουσείο της Ελευσίνας, είναι σπασμένο.

Αυτά αποφάσιζαν οι Αθηναίοι όχι μόνο για τη διευκόλυνση των τελετουργιών αλλά και «για να περπατούν απρόσκοπτα οι διαβάτες» δίχως ενοχλητικά τροχοφόρα! Και ας μην πει κανείς ότι αυτά γίνονταν στον λεγόμενο «χρυσό αιώνα» του Περικλέους, γιατί εκείνον τον καιρό η κατάσταση ήταν εξαιρετικά δύσκολη.

Τον Μάρτιο του 421, με την εύθραυστη Ειρήνη του Νικία, είχε μόλις λήξει η πρώτη φάση του τρομερού Πελοποννησιακού Πολέμου (431-421). Στη διάρκεια αυτής της καταστροφικής δεκαετίας είχε ξεσπάσει τρεις φορές ο Λοιμός των Αθηνών (επιδημία τύφου, σύμφωνα με τις νεότερες έρευνες) με χιλιάδες νεκρούς: το 430, το 429 π.Χ., όταν πέθανε και ο Περικλής, και τον χειμώνα του 427/426 π.Χ. Όμως η Βουλή και ο Δήμος μεριμνούσαν για δημόσια έργα.

«Από αυτή τη γέφυρα δεν σώζονται ίχνη· αντιθέτως σώζεται μέχρι σήμερα γέφυρα των Ρωμαϊκών χρόνων, που χτίστηκε επί **Αδριανού**. Ο αυτοκράτωρ κατά τη διάρκεια μιας από τις επισκέψεις του στην πόλη των

Η ρωμαϊκή γέφυρα

Αθηνών, οπότε και μυήθηκε στα Ελευσίνια μυστήρια, επειδή πλημμύρισε η Ελευσίνα από την υπερχειλίση του Κηφισού, παρήγγειλε να κατασκευασθεί γέφυρα» γράφει ο Άγγελος Π. Ματθαίου.

Δυο πληροφορίες ακόμα. Η λίμνη-λιμνοθάλασσα Κουμουνδούρου βρίσκεται στο επίπεδο της θάλασσας, πολύ κοντά στις ΒΑ ακτές του κόλπου της Ελευσίνας, από τις οποίες τις χωρίζει η πολύπαθη Εθνική οδός Αθηνών-Κορίνθου. Το νερό της είναι υφάλμυρο καθώς εισχωρεί σε αυτή θαλασσινό νερό. Αποτελεί σημαντικό οικοσύστημα και είναι ενταγμένη στο πρόγραμμα Natura 2000. Παρόλα αυτά, η θέση της μέσα στην βιομηχανική ζώνη Σκαραμαγκά - Ασπροπύργου και η παντελής έλλειψη κρατικής φροντίδας επί δεκαετίες είχαν ως αποτέλεσμα να μολυνθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Σήμερα, η λίμνη τείνει να μετατραπεί σε τοξικό βούρκο (δυστυχώς, το «τείνει» πρέπει να διαβαστεί: «έχει») και οι επιστήμονες χαρακτηρίζουν την κατάσταση μη αναστρέψιμη.

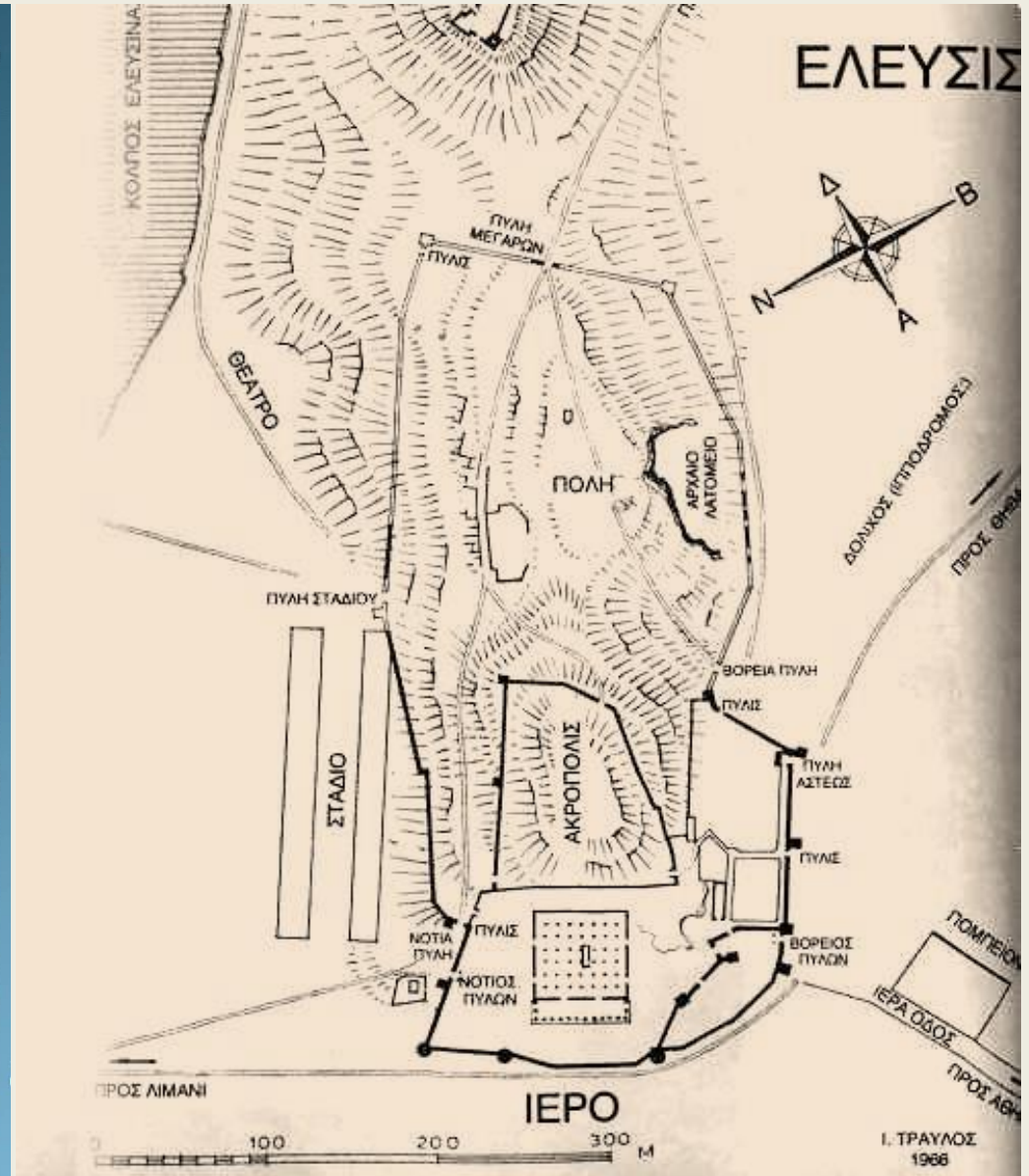
Η Ελευσίνα απέχει 15 χλμ από τη Μάνδρα Αττικής. Και παρότι μπήκε ο Αύγουστος, μοιάζει να συνεχίζονται οι καταρακτώδεις βροχές του Ιουνίου-Ιουλίου (του 2018). Μη έχοντας άλλη ελπίδα, ας παρακαλέσουμε να μας λυπηθεί ο Αύγουστος. Ο Σεπτέμβριος αργεί ακόμα ...

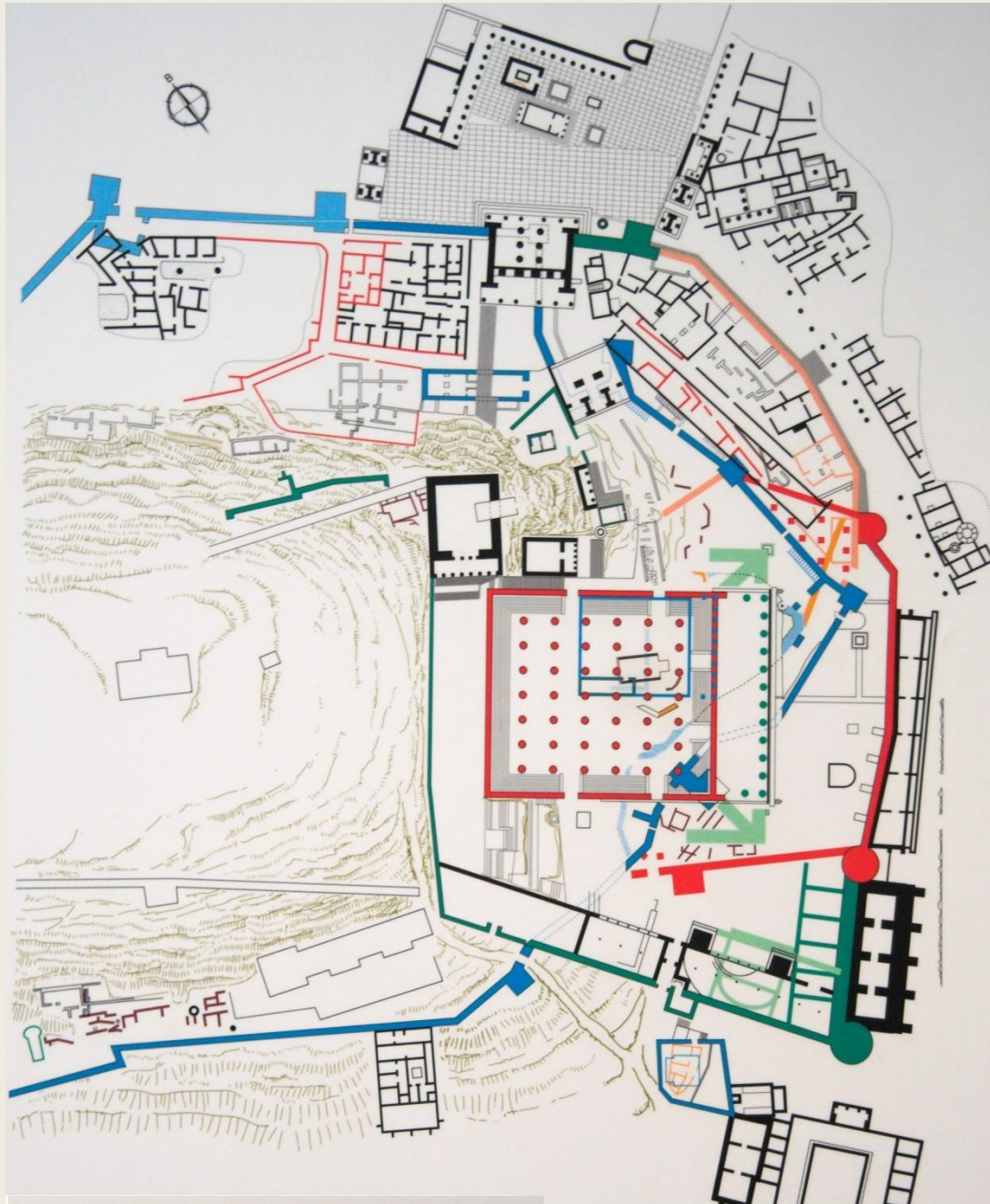
Από τα Σχόλια στη δημοσίευση, επιλέγουμε: Βασιλική Ορφανού. Σαν αρχαιολόγος, τώρα πια όχι μάχημος, ενθουσιάζομαι όταν η αρχαιότητα προβάλλεται στο σήμερα, (από αυτούς τους εξαιρετικά λίγους - όπως όλοι γνωρίζουμε - που μπορούν να το κάνουν) και δεν αντιμετωπίζεται μόνο σαν ένας χώρος της Ιστορίας της Τέχνης. Σήμερα, σήμερα, είναι σημαντικός (ή έστω θα έπρεπε να είναι σημαντικός) ο τρόπος του σκέπτεσθαι που μπορούμε να αντλήσουμε από την αρχαιότητα, που μας χαρίζει η αρχαιότητα. Ευχαριστούμε για την ανάρτηση !

Απάντηση, Πανόραμα. Μα αν χρησιμεύει σε κάτι η Ιστορία, είναι η συμφιλίωσή μας με το βιωμένο περιβάλλον. Έτσι δημιουργούνται οι δεσμοί, έτσι νιώθεις τον τόπο γύρω σου κι ευρύτερα, έτσι γίνεται εύξεινος ο άξενος κόσμος και αισθάνεσαι ότι ανήκεις κάπου. Και φυσικά η σύνδεση παρελθόντος και παρόντος είναι απαραίτητος παράγοντας. Κατά τα άλλα, μένει η απόλαυση για όσους αγαπούν την καλλιέργεια. Δυστυχώς, το διδακτικό κέρδος φαίνεται ότι δεν μπορέσαμε –δεν μπορούμε, δεν θέλουμε– να το εξαργυρώσουμε ώστε να ζήσουμε καλύτερα. Θα επανέλθουμε στα ψηφίσματα του αρχαίου Δήμου των Αθηναίων. Καλό μήνα!

Σοφία Νέζη. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Ελευσίνα (πατρική καταγωγή από τη Μάνδρα) έφυγα όμως γιατί όσο περνάν τα χρόνια η πόλη που αγάπησα δεν υπάρχει. Σε κάποιο βιβλίο του ο Καραγάτσης περιγράφει το τοπίο από τη λίμνη Κουμουνδούρου μέχρι τον κόλπο της Ελευσίνας. Ένα τοπίο που κατέστρεψαν οι ντόπιες βιομηχανίες.

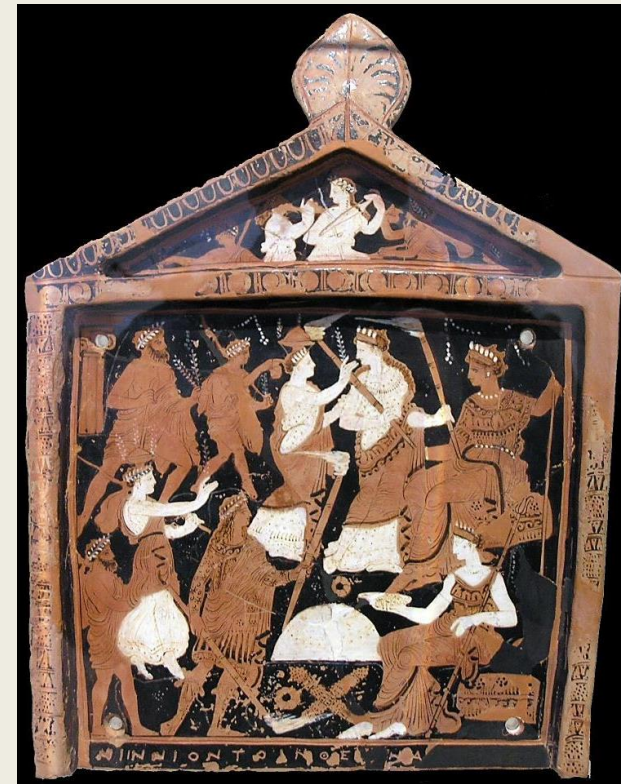
ΕΛΕΥΣΙΝΑ

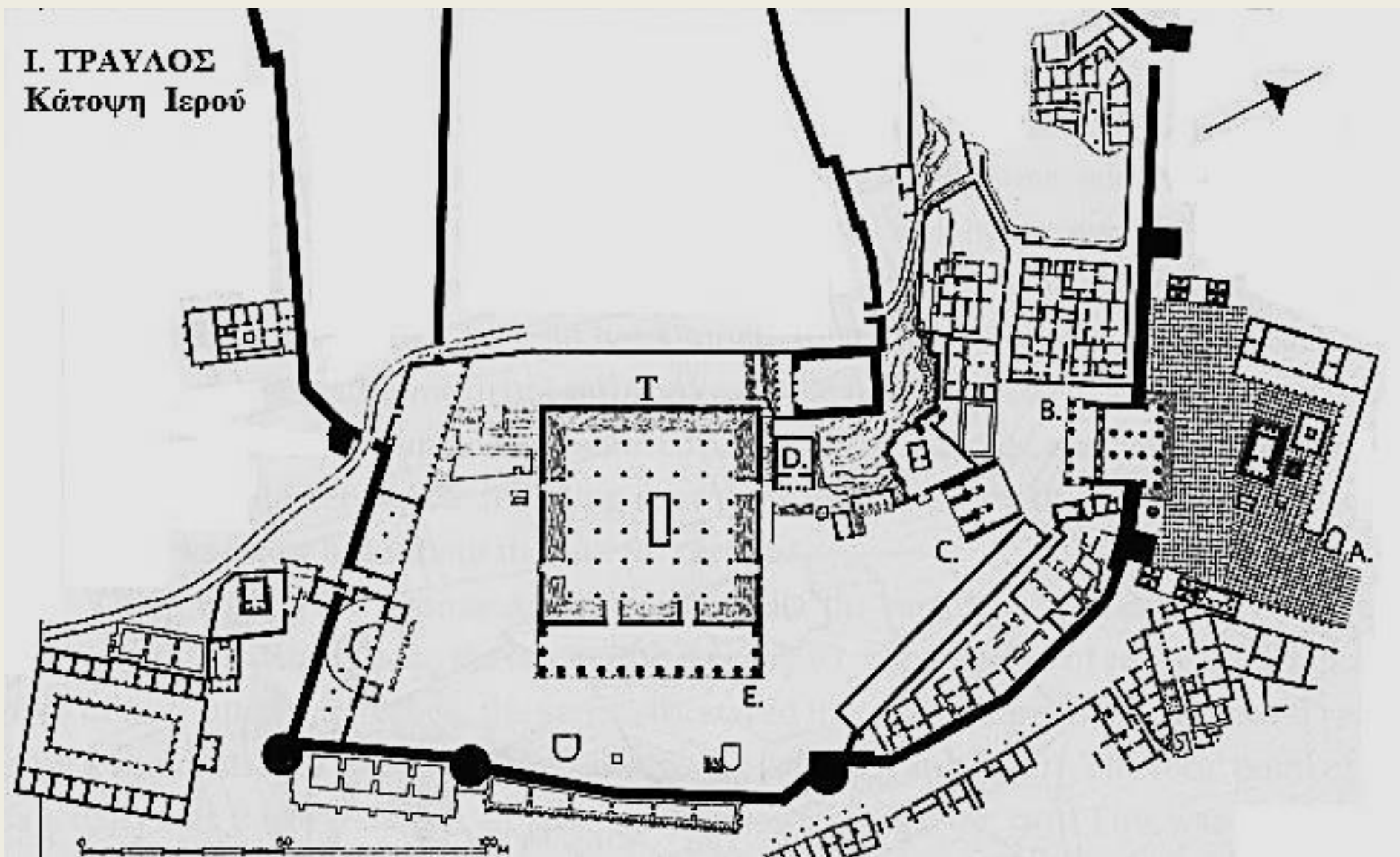

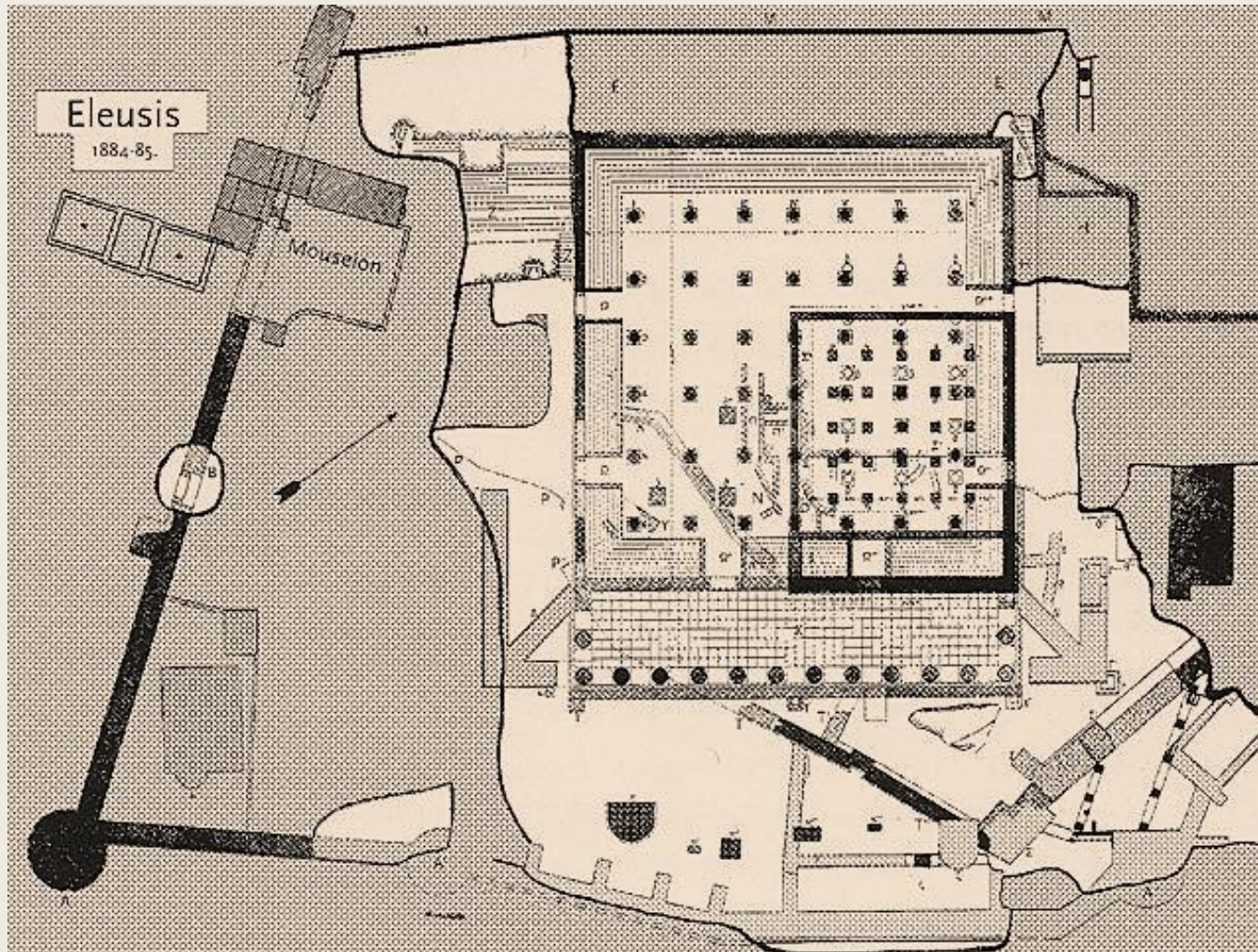
- Προϊστορικοί χρόνοι (περ. 1500-1100 π.Χ.)
- Πρωτογεωμετρικοί και γεωμετρικοί χρόνοι (1100-700 π.Χ.)
- Πρώιμοι αρχαϊκοί, Σολώνειοι χρόνοι (περ. 600 π.Χ.)
- Πεισιστράτειοι χρόνοι (περ. 550-510 π.Χ.)
- Κιμώνειοι χρόνοι (479-461 π.Χ.)
- Περικλείοι χρόνοι (περ. 450-425 π.Χ.)
- 4ος αι. π.Χ.
- Ρωμαϊκοί χρόνοι

Τα Ελευσίνια Μυστήρια σε πήλινη πλάκα που βρέθηκε στο Ιερό. Δεξιά πάνω: ένθρονη η Δήμητρα. Μπροστά της η Κόρη. Επιγραφή: «NINNION TOIN ΘΕΟΙΝ ANEΘΗΚΕ», δηλαδή «η Νίννιον ανέθεσε τον πίνακα αυτό στις δύο θεές». Γύρω στα 350 π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Αθήνα

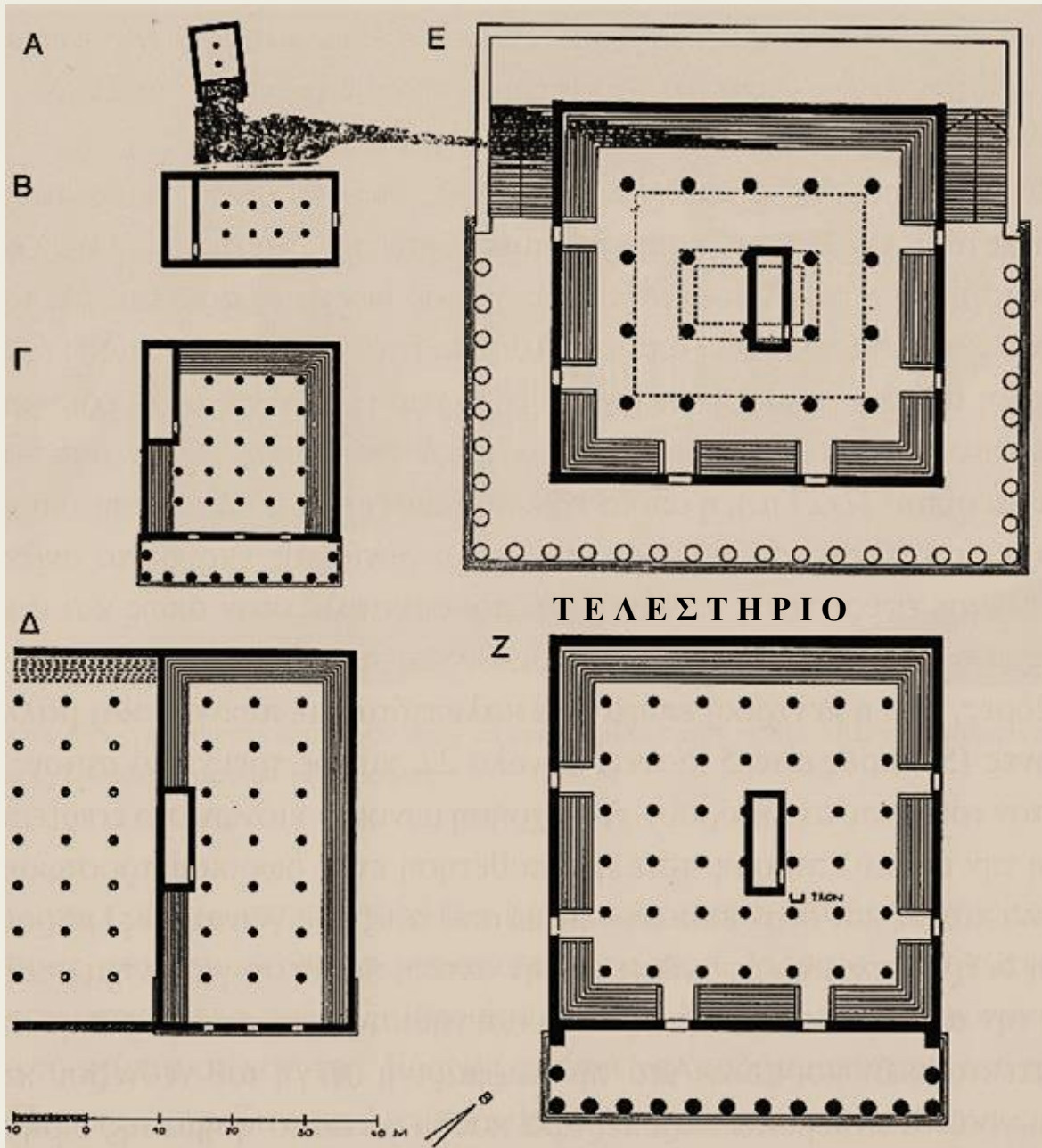

ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ σ. 11

**Κάτοψη του Τελεστηρίου, όπως το αποκάλυψαν οι πρώτες ανασκαφές του 1884-85.
Διακρίνονται διαφορετικές οικοδομικές φάσεις**

Ο Εύμολπος (ο ιεροφάντης με τη γλυκιά φωνή) ήταν ο γενάρχης του ιερατικού γένους των **Ευμολπιδών**.
Η καταγωγή του, σύμφωνα με μία από τις επικρατέστερες απόψεις, ήταν από την Θράκη.

Κατόψεις των
 διαδοχικών
 οικοδομικών
 φάσεων του
 Τελεστηρίου
 (6ος αι. π.Χ. -
 2ος αι. μ.Χ.).

Αττικές
περιηγήσεις με το
Πανόραμα

T = Τελεστήριο. Είναι το σημαντικότερο κτήριο του Ιερού, καθώς αποτελούσε τον χώρο όπου γίνονταν οι λατρευτικές τελετές των Μυστηρίων. Τα αρχαιότερα λείψανα που αποκαλύφθηκαν εδώ χρονολογούνται στη Μυκηναϊκή εποχή και ανήκουν σε ένα ορθογώνιο οικοδόμημα, γνωστό ως «Μέγαρο Β». Ακολουθούσε τη γνωστή μορφή μυκηναϊκού μεγάρου: δύο κίονες κατά μήκος του κύριου άξονα και προστώ με κλίμακες στην πρόσοψη. Στην ίδια θέση, στις αρχές του βου αιώνα, κτίστηκε το αρχαϊκό Τελεστήριο που περιλάμβανε έναν ορθογώνιο σηκό με πολυγωνικό σύστημα τοιχοδομίας. Τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που είναι σήμερα ορατά, σχετίζονται κυρίως με το Τελεστήριο των κλασικών χρόνων, τη Φιλώνειο Στοά (4ος αι. π.Χ.) και τις ρωμαϊκές μετασκευές (2ος αι. μ.Χ.). Το κλασικό Τελεστήριο ήταν μια σχεδόν τετράγωνη αίθουσα με μεγαλύτερες διαστάσεις (περ. 51,20 × 51,55 μ.) και δύο εισόδους στην ανατολική, τη βόρεια και τη νότια πλευρά. Υπολογίζεται ότι μπορούσαν να παραβρεθούν 5.000 θεατές-μύστες.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας

Στον λαιμό του πρωτοαττικού αμφορέα: Ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του τυφλώνουν τον Κύκλωπα Πολύφημο.
Ένα πολύ πρώιμο έργο και μια σπάνια σκηνή. Γύρω στα 670-660 π.Χ. Στο σώμα του αγγείου: οι Γοργόνες (δες επόμενη σελίδα)

Η Σθενώ και η Ευρυάλη, οι φοβερές Γοργόνες ή Μέδουσες, κόρες του Φόρκυ και της Κητώς και αδελφές της αποκεφαλισμένης Μέδουσας (ή Γοργούς). Η εντυπωσιακή σκηνή διακοσμεί το σώμα του πρωτοαττικού αμφορέα στον λαιμό του οποίου βρίσκεται ο Οδυσσεύς και ο Κύκλωπας. Γύρω στα 670-660 π.Χ.

Δεξιά. Το μελανόμορφο αγγείο βρέθηκε στο Τελεστήριο. Απεικονίζει στη μία πλευρά τελετή θυσίας και στην άλλη (εδώ στη φωτ): τον ένθρονο Μίδα και τον Ερμή και τον Σειληνό που οδηγούν προς τον Μίδα έναν γενειοφόρο άνδρα. Γύρω στα 550 π.Χ.

Βιβλιογραφικές αναφορές και προτάσεις:

Μια εικονογραφημένη και αναλυτικότερη περιήγηση στον αρχαιολογικό χώρο θα βρείτε στο ψηφιακό περιοδικό *Αρχαιολογία*: Χριστίνα Μερκούρη, Μαρία Αμπάτη, Ευσταθία Ανέστη (αρχαιολόγοι), **Ιερό Δήμητρας και Κόρης στην Ελευσίνα**
https://www.archaiologia.gr/blog/archaeological_site/%CE%B9%CE%B5%CF%81%CF%8C

Στα Μεγάλα Προπύλαια, αρχές του περασμένου αιώνα.
Κάτω: Από την «Αγέλαστο Πέτρα».

Δείτε και το εξαιρετικό e-book

ΕΛΕΥΣΙΝΑ: Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Συγγραφέας : Καλλιόπη Παπαγγελή Έτος Έκδοσης : 2002

©Copyright : Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E. / Όμιλος Λάτση

ISBN : 960-86743-2-8

Εκδόσεις : Κοινοφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση και ΟΛΚΟΣ

Αριθμός σελίδων : 364

<http://www.latsis-foundation.org/ell/electronic-library/the-museum-cycle/elefsina-o-archaiologikos-xoros-kai-to-mouseio>

ή και <http://www.latsis-foundation.org/gr/elibrary/1/6/book.html>

Θυμίζουμε το συναρπαστικό ντοκιμαντέρ του σκηνοθέτη Φίλιππου Κουτσάφτη «**Αγέλαστος Πέτρα**»: «Στην αγέλαστο πέτρα κάθισε η θεά Δήμητρα όταν έψαχνε την Περσεφόνη. Στην Ελευσίνα, την πόλη των αρχαίων Μυστών. Μια ταινία χωρίς αγγεία, ανασκαφές, αρχαιολόγους, και βρώμικα επαρχιακά δρομάκια.»

Η κάμερα, για δέκα σχεδόν χρόνια τριγυρνάει στην πόλη και τη γύρω περιοχή. Τη γη των Ελευσίνιων Μυστηρίων, την πόλη της Δήμητρας και της Περσεφόνης που μετατράπηκε τις τελευταίες δεκαετίες από το τσιμέντο και την μόλυνση σε μια από τις υποβαθμισμένες –περιβαλλοντικά και κοινωνικά– περιοχές της Αθήνας.

Τιμήθηκε με το Πρώτο Βραβείο Ταινίας Τεκμηρίωσης στα Κρατικά Βραβεία Ποιότητας 2000, το Βραβείο καλύτερης ταινίας της Π.Ε.Κ.Κ., και Βραβείο Κοινού Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Μπορείτε να δείτε το τρέιλερ της ταινίας στο youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=-RKii5fGpto>

Επίσης. Βρήκαμε διαδικτυακά την πτυχιακή εργασία του Ηλία Σπηλιόπουλου στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας (το 2017) με θέμα «Το Ιερό της θεάς Δήμητρας στην Ελευσίνα. Τα μνημεία, το Μουσείο. Ο μύθος, η λατρεία, τα Μυστήρια, ο εξαγνισμός». Σελίδες 174. <https://core.ac.uk/download/pdf/132801618.pdf>